

PREDLOG

Na osnovu člana 10 i člana 45 stav 1 tačka 3 Zakona o lokalnoj samoupravi ("Sl.list RCG" br.42/03, 28/04, 75/05, 13/06) člana 23 i člana 36 stav 1 tačka 4 Statuta Opštine Herceg Novi ("Sl.list RCG – opštinski propisi", br. 15/04, 31/06, 14/07, 16/09) Skupština opštine Herceg Novi na sjednici održanoj _____ donosi:

ODLUKU

O USVAJANJU LOKALNOG PLANA AKCIJE U OBLASTI INVALIDNOSTI U OPŠTINI HERCEG NOVI ZA PERIOD 2010 – 2015. GODINE

Član 1

Usvaja se Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti (LPAI) u opštini Heceg Novi za period 2010 – 2015. godine.

Član 2

Sastavni dio odluke je Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti opštine Herceg Novi, a uvid se može izvršiti na web sajtu Opštine Herceg Novi.

Član 3

Ova Odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu RCG-opštinski propisi".

SKUPŠTINA OPŠTINE HERCEG NOVI

Broj: _____
Herceg Novi, _____ 2009.godine

PREDSJEDNIK
Dr Predrag Andelić

OPŠTINA HERCEG NOVI

Koalicija organizacija osoba sa invaliditetom
„SVJETLOST“ Herceg Novi

LOKALNI PLAN AKCIJE U OBLASTI INVALIDNOSTI U OPŠTINI HERCEG NOVI za period 2010. – 2015.

Decembar, 2009.godine

S a d r Ź a j:

1. Značaj uključivanja pitanja invalidnosti u lokalnu strategiju razvoja.....	3
2. Uvod	4
3. Opis procesa.....	5 - 6
4. Situaciona analiza.....	7 - 9
5. Pregled po odabranim prioritetnim oblastima.....	10 - 12
6. Pravno institucionalni okvir.....	13
7. Problematične oblasti u opštini Herceg Novi- potrebe i rješenja	
7.1. Podizanje svijesti	14 - 19
7.2. Medicinska njega	19 - 21
7.3. Rehabilitacija.....	22 - 23
7.4. Servisi podrške	24 - 26
7.5. Pristupačnost	27 - 32
7.6. Obrazovanje	33 - 40
8. Realizacija i monitoring	41

**ZNAČAJ UKLJUČIVANJA PITANJA INVALIDNOSTI U LOKALNU STRATEGIJU RAZVOJA KROZ LOKALNI PLAN
AKCIJE U OBLASTI INVALIDNOSTI**

Lokalni akcioni plan u oblasti invalidnosti je strateško razvojni dokument koji odlucuje o tome kako ce lokalna zajednica ukljuciti pitanje invalidnosti u planove razvoja.To je dokument lokalne uprave i usvaja se po redovnim procedurama Skupstina opstine.

On sadrzi konkretne mjere koje treba preduzeti u cilju obezbjedjivanja punog ucesca osoba sa invaliditetom u zajednicu.

Lokalni plan treba da se zasniva na potrebama osoba sa invaliditetom i da predvidi nacine kako da se postojeći resursi najracionalnije iskoriste u cilju inkluzije osoba sa invaliditetom na lokalnom nivou.

Plan sadrži identifikovane potrebe OSI, postojeće resurse, opis rješenja, mjera i koraka koje treba preduzeti, vremenske rokove za realizaciju definisanih aktivnosti, subjekte odgovorne za realizaciju i sprovođenje mjera i izvore finansiranja.

Lokalni Akcioni Plan u oblasti invalidnosti treba da sadrži jasne ciljeve, metode, konkretno mjerljive i realne ciljeve, vremenski okvir i jasnu raspodjelu odgovornosti.

LPAI omogućava institucijama na lokalnom nivou međuresorno sagledavanje oblasti invalidnosti. Osobama sa invaliditetom i organizacijama koje zastupaju njihova prava i interese daje aktivnu ulogu u iniciranju i unaprjeđenju postojećih i stvaranju novih uslova za ravnopravno učešće u svim aspektima života zajednice zasnovane na partnerstvu sa institucijama vlasti i ostalim zainteresovanim stranama.

Lokalni Akcioni Plan zasniva se na Agendi 22. Agenda 22 je svedski koncept koji omogućava primjenu 22 Standardna pravila UN-a o izjednačavanju mogućnosti osoba sa invaliditetom na lokalnom nivou.

Ovaj metod korišten je u 24 opštine na Balkanu u periodu od 2007-2009 godine u procesu pokretanja i primjene lokalnih planova akcije u oblasti invalidnosti. Program u okviru koga je ovaj proces započet zove se Share-SEE projekat i implementirao ga je Handicap International za Jugoistočnu Evropu u partnerstvu sa vodećim nevladinim organizacijama osoba sa invaliditetom u regionu.

Ključ programa je bila obuka 16 lokalnih trenera koji su prošli kroz pet modula treninga za zastupanje i naknadno edukovali oko 300 aktivista pokreta osoba sa invaliditetom u klasterima. Svaki klaster obuhvatao je nekoliko susjednih opština. Proces je rezultirao stvaranjem većeg broja koalicija, koje se sastoje uglavnom od lokalnih organizacija osoba sa invaliditetom.

UVOD:

„Prava čovjeka su ogledalo napretka, pitanje na kome ispit zrelosti polažu postojeći društveno ekonomski sistemi.“ (Nehru)

Pozitivni trendovi za poboljšanje kvaliteta života osoba sa invaliditetom (OSI) u Crnoj Gori ogledaju se u potpisivanju Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom kao i usvajanju Strategije za integraciju osoba sa invaliditetom u društvo (2008-2016).

Odavno je poznato da se konkretni problemi ljudi najbrže i najpotpunije rješavaju tamo gdje se oni nalaze i svakodnevno funkcionišu a to je na lokalnom nivou. Osobe sa invaliditetom spadaju u ranjivi sloj društva kojem je potrebno posvetiti posebnu pažnju da bi na ravnopravnoj osnovi sa drugima uživali svoja osnovna ljudska prava i vodili produktivan život. S druge strane poznato je i to da se ni najbolji resursi ne mogu efektno iskoristiti ako ne postoji plan za njihovo namjensko korištenje, nadgledanje i evaluaciju.

Svrha izrade i donošenja ovog dokumenta ogleda se u potrebi etapnog ali i kontinuiranog zajednič-kog rada na stvaranju pogodnog okruženja za cijelu zajednicu. Zbog svoje blage klime i blizine tri centra za rehabilitaciju Opština Herceg Novi privlači osobe sa invaliditetom. Povremeno ili stalno u njemu boravi procentualno veći broj osoba sa invaliditetom nego što je prosjek naše države. Istovremeno su uslovi života kojima teži ovaj plan pogodni za kompletnu populaciju što povećava šansu Herceg Novog da postane još poželjnija lokacija za život mještana, turista i posjetilaca. Na ovaj način grad može lakše graditi imidž evropske destinacije.

**Konkretno ovim planom težimo da stvorimo pogodno okruženje za osobe sa invaliditetom .
Pogodno okruženje za OSI podrazumijeva:**

a) Uklanjanje postojećih prepreka

- Prilagođavanje izgrađenog okruženja
- Obezbjedivanje dostupnosti informacija u odgovarajućem formatu svim osobama sa invaliditetom
- Sprovođenje AD zakonodavstva (antidiskriminatorsko)

b) Prevencija stvaranja novih prepreka

- Integrisanje standarda pristupačnosti prilikom planiranja i izgradnje svih javnih objekata i infrastrukture,
- Rad na unaprjeđenju pristupačnosti elektronskog okruženja

c) Stvaranju okruženja koje podržava osobe sa invaliditetom

- Razvijanje službi podrške (službe PA, tumača znakovnog jezika, prevoz, tehnička sredstva)
- Obuka osoblja u javnim službama o pristupu invalidnosti zasnovanom na ravnopravnosti i ljudskim pravima

- Kampanja u cilju podizanja svijesti građana o potrebi za punim učešćem osoba sa invaliditetom u društvu
- Stvaranje inkluzivnih službi u redovnom sistemu (obrazovanje, zdravstvena zaštita, službe socijalne zaštite)
- Odgovarajuća procjena situacije u kojoj se nalazi svaka osoba sa invaliditetom
- Razvoj posebnih službi koje su potrebne (dnevni centri)

Uključivanje invalidnosti u kreiranje politike na lokalnom nivou tj., izrada LPAI je proces koji omogućava uključivanje svih zainteresovanih aktera, sagledavanje potreba svih osoba sa invaliditetom koje žive u zajednici kao i svih raspoloživih resursa zajednice. U odnosu na njih definišu se ciljevi zajednice na polju izjednačavanja mogućnosti osoba sa invaliditetom tako da se omogući postupno uvođenje oblasti invalidnosti u sve sfere i tokove zajednice.

Opis procesa

Inicijativa za izradu Nacrta LPAI potekla je unutar Koalicije „SVJETLOST“ koja je nastala kao rezultat zajedničkog rada u toku četiri trening modula na temu: „Javno zagovaranje u cilju uključivanja oblasti invalidnosti u lokalne politike“. Koaliciju čine sledeće organizacije osoba sa invaliditetom:

1. Udruženje roditelja za podršku i pomoć djeci sa posebnim potrebama „Sunčev zrak“
2. Organizacija slijepih za Kotor, Tivat, Budvu i H. Novi
3. Udruženje osoba sa hendikepom

Koalicija je uspjela da animira predstavnike opštine i tako je nastala Radna Grupa koja je izradila Nacrt LPAI i koju su sačinjavali sledeći članovi:

Radna Grupa za izradu LPAI

1. Ljiljana Krstić, koordinatorka projekta
2. Zoran Brđanin, Načelnik Centra bezbjednosti Opštine Kotor
3. Zoran Bijelić, Savjetnik za saobraćaj Opštine Herceg Novi

4. Dr sci Milan Obradović, Dekan visoke škole sestrinstva Kraljica Jelena,
5. Branislava Petrović, korisnica invalidskih kolica,
6. Nina Brzak , Predsjednica Udruženja „Osobe sa hendikepom“
7. Tomislav Jos, predstavnik Udruženje slijepih i slabovidih lica
8. Vlado Mračević, Podpredsjednik Opštine Herceg Novi
9. Milovan Baždar, Podpredsjednik Opštine Herceg Novi
10. Nataša Tatalović, Načelnica komunalne policije Opštine Herceg Novi
11. Ana Popović, Sekretar Sekretarijata za stambeno komunalne poslove
12. Mirta Gržanić, Savjetnik u kabinetu predsjednika Opštine
13. Dragica Ivanović, Novinarka dnevnog lista Pobjeda
14. Jadranka Orlandić, Savjetnik za obrazovanje Opštine Herceg Novi

Za 20 takvih koalicija je u 2008. godini odobrena finansijska podrška od strane Share-SEE programa kako bi lakše zastupali ideju izrade Lokalnog Plana Acije u oblasti invalidnosti . Koalicija organizacija osoba sa invaliditetom „Svjetlost” iz Herceg Novog spada u grupu ovih koalicija i dokument koji je pred vama je plod njihovog zajedničkog napora i saradnje sa opštinskim vlastima. U finalnoj fazi izrade dokumenta koalicija je imala finansijsku i tehničku podršku Save the Children UK Fund-a.

Metodologija

U izradi ovog plana koristili smo različita domaća i međunarodna iskustva i preporuke. Osnovna metodologija ovog dokumenta inspirisana je švedskom metodom „Agenda 22“ koja pomaže u donošenju planova na nivou lokalnih zajednica i bazirana je na Standardnim pravilima UN za izjednačavanje mogućnosti osoba sa invaliditetom.

Situaciona analiza

Opština Herceg Novi se prostire na ukupnoj površini od 235 km² od graničnog prelaza Debeli Brijeg do najužeg dijela Boke Kotorske – tjesnaca Verige.

Prema popisu stanovništva iz 2003.g. ima 33.971 stanovnika. Stanovništvo Opštine je etnički mješovitog sastava i čine ga Srbi, Crnogorci, Hrvati, Muslimani, Romi, Bošnjaci, Albanci i ostali. Opština Herceg Novi obuhvata 39 naselja: Herceg Novi, Igalo (koje se uobičajeno podrazumijeva kao jedinstven grad sa Herceg Novim), Baošići, Đenovići, Meljine, Bijela, Njivice, Žvinje,

Špulje, Sutorina, Prijedor, Mojdež, Ratiševina, Sušćepan, Trebjesin, Kamen, Mokrine, Kruševica, Sitnica, Vrbanj, Ubli, Žiljebi, Podi, Zelenika, Kut, Sasovići, Kumbor, Jošica, Kamenari, Đurići, Bjelske Kruševica, Repaji, Rose, Zabrđe, Klinci, Radanovići, Mrkovi, Brguli i Marderi. Grad Herceg Novi se prostire na 42° 7' sjeverne geografske širine i 18° 33' istočne geografske dužine i predstavlja administrativni, kulturni i privredni centar Opštine. Prema posljednjem popisu grad ima 12 739 stanovnika.

Prema nezvaničnim podacima od tog broja 10-11% stanovništva su osobe sa različitim invaliditetom.

Nema preciznih i pouzdanih podataka o osobama sa invaliditetom, naročito o karakteru, vrstama i nivou oštećenja, a ne postoje ni ukupni statistički podaci o osobama sa invaliditetom na republičkom nivou. Tačan broj bi se utvrdio nakon popisa stanovništva i izrade jedinstvene baze podataka.

Iako se tačan broj OSI u državi Crnoj Gori ne zna pa tako ni u opštini Herceg Novi nesumnjivo se zna da ova populacija spada u najsiriromašnije i najmarginalizovanije društvene grupe. Identifikovali smo da glavni razlog nepostojanja kompletne evidencije o broju, karakteristikama i potrebama osoba sa invaliditetom leži u nedostatku jasnih ingerencija u oblasti formiranja baze podataka. Trenutno u našoj opštini podatke o osobama sa invaliditetom uglavnom posjeduju ustanove medicinske zaštite, socijalne zaštite, zavod za zapošljavanje, PIO i nevladine organizacije međutim saradnja i informaciono umrežavanje predstavljaju i dalje prepreku objedinjavanju i kompletiranju podataka.

Istraživanja sprovedena u toku izrade Nacionalne strategije o suzbijanju siromaštva u Crnoj Gori ukazuju da postoji deset uzroka siromaštva ove populacije:

- Nezaposlenost – kako samih OSI tako i članova njihovih porodica;
- Niski i neredovni lični dohoci;
- Neadekvatna ekonomska politika;
- Neadekvatna socijalna i stambena politika;
- Neosjetljivost sredine na probleme OSI;
- Neadekvatna i nepotpuna zdravstvena zaštita;
- Neadekvatna zakonska regulativa kojom je regulisana ova oblast;
- Kolaps privrede;
- Nizak nivo građanske svijesti i
- Neadekvatan i nepristupačan obrazovni sistem.

Isključenost i siromaštvo su u uskoj uzročno posledičnoj vezi. Osim siromaštva isključenost osoba sa invaliditetom uzrokovana je postojanjem niza barijera u njihovom okruženju: arhitektonske, komunikacione i što je najznačajnije psihološke. U našoj sredini dominantan je i dalje stav sažaljenja, izolovanja i dobročinstva dok veoma teško prodiru stavovi i principi odnosa izjednačavanja u ljudskim pravima.

Naš dokument bazira se na principima:

- Socijalna integracija

- Samopredstavljanje
- Participacija
- Afirmativna akcija
- Poštovanje različitosti
- Jednake mogućnosti
- Zabrana diskriminacije
- Rodna ravnopravnost

Poštovanje prava čovjeka, dostojanstvo, nezavisnost pojedinca što obuhvata slobodu izbora i samostalnost pojedinca

- Decentralizacija
- Održivost

Baza podataka Centra za socijalni rad Herceg Novi se odnosi na korisnike prava na ličnu invalidninu kao i njegu i pomoć drugog lica i to :

- Umjerena mentalna retardacija.....62 lica,
- Teža mentalna retardacija.....18 lica,
- Teška mentalna retardacija..... 6 lica,
- Invalidna lica (CP, teška tje.ošt.).....29 lica,
- Slijepa lica 18 lica,
- Gluvonijema lica sa umjerenom MR..... 4 lica,
- L.Down syndrom..... 6 lica,
- Autizam 4 lica,
- Ostali(teška hronična i tjelesna oštećenja).....76 lica

Opština Herceg Novi sve više pruža uslove za kvalitetniji život osoba sa invaliditetom. Prema Statutu Opštine (Čl.23) u okviru samostalnog obavljanja poslova lokalne samouprave, Opština, između ostalog donosi različite planove i programe razvoja i planove i programe u pojedinim pravnim oblastima u skladu sa posebnim zakonima. Statut takođe, u Čl. 24 predviđa da pored poslova iz prethodnog člana, Opština samostalno uređuje i obezbjeđuje : (6) socijalnu zaštitu koja se odnosi na kućnu njegu i kućnu pomoć starim i invalidnim licima, rješavanje stambenih pitanja lica u stanju socijalne potrebe i druge dodatne oblike socijalne zaštite; (7) dječju zaštitu koja se odnosi na smještaj, ishranu i rekreaciju djece i druge oblike dječije zaštite. Od strateških dokumenata, Opština Herceg Novi ima Lokalni ekološki akcioni plan. Među odlukama koje je Skupština usvojila nalaze se i odluke koje su od neposrednog značaja za socijalnu politiku Opštine:

- Odluka o osnivanju Savjeta za pitanja lica sa invaliditetom (6/05) i

- Odluka o kriterijumima, načinu i postupku raspodjele sredstava NVO (13/06).

Kao značajan doprinos boljem informisanju građana/ki o mogućnostima ostvarivanja njihovih prava, Opština je napravila Vodič za pristup informacijama u posjedu organizacija lokalne uprave i službi Opštine Herceg Novi.

Projektom „Igalo- mjesto dostupno korisnicima invalidskih kolica“ Udruženje „Sunčev zrak“ je 2007.g. u saradnji sa Opštinom Herceg Novi započelo izradu pristupa na trotoare na pojedinim mjestima. Sve je više pristupačnih objekata i lokala.

Istovremeno je i pokret osoba sa invaliditetom sve više podržan jer u Herceg Novom dugi niz godina djeluju sljedeće organizacije osoba sa invaliditetom (OOSI):

1. Udruženje roditelja za podršku i pomoć djeci sa posebnim potrebama „Sunčev zrak“
2. Udruženje za podršku djeci sa razvojnim problemima
3. Društvo za pomoć mentalno nedovoljno razvijenim licima
4. Udruženje slijepih i slabovidnih lica „Pogled“
5. Udruženje invalida rada H.Novi
6. Organizacija civilnih invalida rata za Kotor, Budvu, Tivat, H.Novi I Cetinje
7. Organizacija slijepih za Kotor, Tivat, Budvu i H. Novi
8. Organizacija gluhih i nagluhih za Kotor, Tivat, Budvu i H.Novi
9. Udruženje osoba sa hendikepom
10. Agencija za pružanje pomoći starim osobama, licima sa invaliditetom I djeci sa posebnim potrebama
11. Udruženje za formiranje i izgradnju Dnevnog centra za djecu i omladinu sa posebnim potrebama „Korak naprijed“
12. Udruženje „Nova šansa u Novom“

Neke od ovih organizacija udružene su u Koaliciju „Svjetlost“ i zajedno sa predstavnicima lokalne samouprave i značajnim pojedincima realizuju projekat za izradu nacrtu LPAI.

Herceg Novi je, prema nekim istraživanjima, grad u Crnoj Gori sa najvećim brojem profesionalaca (ljekara, psihologa, defektologa i dr.) Ovaj podatak je značajan za identifikaciju profesionalnog, socijalnog kapitala koji postoji u zajednici i koji treba staviti u funkciju unaprjeđenja socijalne politike za djecu i mlade.

Prirodni uslovi i životna sredina daju posebnu dimenziju ekonomskom razvoju Herceg Novog (posebno po pitanju razvoja turizma koji je pokretač lokalnog razvoja opštine.)

Pregled po odabranim prioritetnim oblastima

1. Podizanje svijesti

Jedan od veoma bitnih razloga za ovako loš položaj OSI je nedovoljno razvijena svijest o njihovim pravima, potrebama i mogućnostima, kako u ukupnom društvenom okruženju tako i kod samih OSI.

Dugogodišnja primjena medicinskog modela pristupa OSI kreirala je društvenu atmosferu u kojoj je nivo svijesti o mogućnostima OSI izrazito nizak.

Razlog za to su stavovi ovog pristupa koji ističe nesposobnost OSI, njihovu zavisnost od drugih ljudi, a kao jedino rješenje položaja OSI vidi u socijalnim davanjima i smještaju u zatvorene institucije.

Najveći broj OSI je okovan predrasudama od strane okoline, kao i kompleksima koji su posljedica uvriježenih stavova da su OSI nesposobne za samostalan rad i život, pa su oni uglavnom zatvoreni u svojim stanovima i kućama i ne pokušavaju da od pasivnog člana postanu aktivni i korisni članovi društva.

Ovakvu situaciju pojačava nedostatak resursa zajednice za OSI kao što su:

- servisi podrške,
- pristupačna okolina,
- pristupačne informacije,
- adekvatna pomagala...

Organizacije OSI sa svojim skromnim resursima rade na pozitivnim promjenama u društvu koje doprinose boljem položaju ovih osoba, ali je neophodno veće angažovanje svih društvenih aktera u gradu kako bi se ostvarila osnovna ljudska prava OSI, a naročito pravo na jednake mogućnosti u svojoj zajednici.

Rijetki su pojedinci uspjeli da se izbore sa negativnim stavovima i uspjeli su da postanu aktivni članovi društva uprkos svom invaliditetu. Oni doprinose povećanju nivoa svijesti javnosti o njihovim mogućnostima. Organizacije OSI svojim aktivnostima konstantno promovišu prava, potrebe i mogućnosti OSI što takođe dovodi do senzibilisanosti javnosti o OSI.

U cilju promovisanja i poštovanja prava OSI, prva od aktivnosti u LPAI jeste podizanje nivoa svijesti građana o pomenutim pravima. Ova aktivnost podrazumijeva borbu protiv stereotipa i predrasuda o ovoj grupi ljudi, promociju pozitivnog stava prema OSI i izgradnju odnosa poštovanja prema istim.

Gradane treba upoznati sa posebnim potrebama OSI, uslugama i podršci koje im treba pružiti.

Informativne kampanje treba da prenose poruku da su OSI građani sa istim pravima i obavezama kao i svi ostali.

2. Medicinska njega

Opština Herceg Novi predstavlja u Crnoj Gori sredinu sa visokom zastupljenoscu medicinskih profesionalaca u opštoj populaciji jer se na njenoj teritoriji nalaze dva centra za rehabilitaciju, nekadasnja Vojna bolnica Meljine i Dom Zdravlja.

U zadnje vrijeme otvoreno je i nekoliko privatnih ordinacija razlicite specijalnosti. Postoji veliki broj apoteka kao i stomatoloških ordinacija. U Domu Zdravlja funkcionise Razvojno Savjetovaliste sa dodatno edukovanim timom koji vrsi rano otkrivanje i ranu rehabilitaciju te pracenje rizicne novorodjencadi u cilju prevencije nastajanja invalidnosti. Lokalna organizacija roditelja djece sa razvojnim smetnjama ima programe rane stimulacije djece sa razvojnim smetnjama i podrške roditeljima.

3. Rehabilitacija

Herceg Novi je opština poznata po tri punkta za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju na svojoj teritoriji (Institut “Dr Simo Milosevic”, Odjeljenje fizikalne medicine i rehabilitacije pri VB Meljine, Centar za odmor i rekreaciju penzionera i invalida u Igalu) a u zadnje vrijeme je u formiranju i fizikalna terapija pri Domu Zdravlja. To je ujedno opština sa najvećom koncentracijom fizioterapeuta u drzavi. Ne nedostaje ni ostalog kadra koji je neophodan za dobro funkcionisanje rehabilitacionih programa (fizijatri, defektolozi, psiholozi, radni terapeuti, ORL specijalisti, oftalmolozi itd).

Gradjani Herceg-Novog imaju besplatan pristup uslugama fizikalne medicine i rehabilitacije u skladu sa vazecom legislativom u ovoj oblasti na istom nivou kao i gradjani drugih sredina u zemlji. Jedina prednost sastoji se u tome sto, ukoliko to mogu, imaju olaksano liječenje i rehabilitaciju o svom trošku jer nemaju potrebu da placaju poseban smjestaj a i troškovi putovanja su im minimalni.

Opština bi u saradnji sa ustanovama za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju kao i postojećim resursima (NVO, privatni sektor, sportsko-rekreativni , kulturno-umjetnicki i ostali sadržaji u gradu) mogla relativno lako kreirati bazicne programe rehabilitacije za svoje gradjane.

4. Servisi podrške

U Herceg Novom su nedovoljno razvijene mješovite servisne usluge za osobe sa invaliditetom. Još uvijek nisu sistemski obezbijedene službe podrške kako bi se povećao nivo samostalnosti OSI u svakodnevnom životu (dnevni centar za djecu i omladinu , personalna asistencija, asistencija u nastavi, služba prevodilaca za gestovni jezik, prilagođen prevoz za OSI.)

Ne postoje informacije na brajevom pismu.

Nemamo primjera da se u Herceg Novom koriste psi vodiči za osobe sa oštećenjem vida ili psi pomagači za osobe sa motoričkim smetnjama.

Postoji služba gerontodomaćica pri Zavodu za zapošljavanje Crne Gore- Birou rada Herceg Novog, ali se u vrlo malom broju slučajeva one usmjeravaju u domaćinstva OSI, većinom opslužuju domaćinstva starih i iznemoglih lica.

Organizacije OSI su u okviru svojih aktivnosti formirale neke vrste servisa podrške kao što je „Igračkoteka“ u organizaciji „Sunčev zrak“ ili asistenti u nastavi u okviru organizacije „Nova šansa u Novom“.

. Da bi ovakvi servisi bili na usluzi svim OSI u Herceg Novom neophodna je značajnija pomoć lokalne samouprave .

Službe za podršku su odgovorne za povećanje nivoa samostalnosti OSI i glavna su poluga za ostvarivanje njihovih prava.

5. *Pristupačnost*

Pristup okolini – okruženju, informacijama, komunikacijama, javnom prevozu je nedovoljna u našoj opštini. To je uslov primjene svih novih pristupa koji zagovaraju uključivanje osoba sa invaliditetom kao ravnopravnih građana. To je ključna oblast u stvaranju uslova za jednako učešće OSI u svim sferama života. Iako je učinjen mali pomak u pristupačnosti u zadnji par godina to nije dovoljno za samostalan život OSI u Opštini Herceg Novi. Još uvijek nije fizički pristupačna niti jedna preškolska, osnovna i srednja škola i više škole. Sama zgrada Opštine nije pristupačna a tako niti javne ustanove. Dom zdravlja je djelimično pristupačan. Nepristupačan je i javni prevoz.

Informacije nisu dostupne za slijepa lica (Brajevo pismo) a za gluha lica u opštini i drugim javnim ustanovama ne postoji niti jedan stalno zaposlen tumač gestovnog govora. Sve medijske kuće u

Herceg Novom su arhitektonski, komunikacijski i informaciono nepristupačne za OSI.

6. *Obrazovanje*

Jedno od osnovnih ljudskih prava je pravo na obrazovanje. Vlasti se obavezuju da omoguće ostvarivanje ovog prava bez diskriminacije po bilo kom osnovu.

Do najveće moguće mjere treba razviti ličnost, talenat i sposobnosti kod osoba sa invaliditetom. OSI imaju pravo na inkluzivno obrazovanje i posebne uslove školovanja.

Obrazovanje treba da je organizovano tako da u potpunosti zadovoljava potrebe OSI. Posebnu pažnju treba posvetiti i nastavnom osoblju u školama u kojima su zastupljena i djeca sa posebnim potrebama.

Sistem inkluzivnog obrazovanja se još uvijek teško sprovodi zbog predrasuda, fizičkih barijera i nedostatka stručnog kadra.

Pravno-institucionalni okvir

Pravnoinstitucionalni okvir ovom dokumentu daju sljedeća međunarodna zakonodavna i strateška dokumenta: UN Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom (2006), UN Konvencija o pravima djeteta (1989), Milenijumski razvojni ciljevi (2002.);

Akcioni plan Savjeta Evrope za osobe sa invaliditetom (2006-2015), UN Standardna pravila o izjednačavanju mogućnosti za osobe sa invaliditetom 1993, Agenda 22. Domaća regulativa u ovoj oblasti na koju smo se oslanjali je sledeća: Ustav, Strategija za integraciju osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori 2008-2016 sa akcionim planom (2008-2010), Strategija Inkluzivnog obrazovanja (2008) sa akcionim planom, Strategija socijalne i dječije zaštite (2008), Zakon o lokalnoj samoupravi (2003), Lokalni plan za razvoj socijalnih usluga za djecu i mlade opštine Herceg Novi (2009-2013), Razvojni Plan opštine Herceg Novi

Strategija za integraciju osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori definiše termin “osoba sa invaliditetom” kao “osobu sa urođenom ili stečenom fizičkom, senzornom, intelektualnom ili emocionalnom umanjenom sposobnošću koja usljed društvenih ili drugih prepreka nema mogućnost ili ima smanjene mogućnosti da se uključi u aktivnosti društva na istom nivou sa drugima, bez obzira na to da li može da ostvaruje pomenute aktivnosti uz upotrebu tehničkih pomagala ili uz službe podrške”. Ova definicija je u skladu sa univerzalno važećom definicijom u UN Konvenciji o pravima osoba sa invaliditetom.

VIZIJA

JEDNAKE MOGUĆNOSTI ZA SVE ČLANOVE ZAJEDNICE..

MISIJA

PRIMJENOM MEĐUNARODNIH STANDARDA OBEZBIJEDITI USLOVE KROZ INSTITUCIONALNA RJEŠENJA SA CILJEM
KVALITETNOG ZADOVOLJAVANJA POTREBA
OSI U ZAJEDNICI

Problematične oblasti u opštini Herceg Novi – potrebe i rješenja

PRAVILO 1. NIVO SVIJESTI

„Opština treba da preduzme akcije kojima će podići svijest društva o osobama sa invaliditetom, njihovim pravima, potrebama, potencijalima i njihovom doprinosu.“

CILJ: Kontinuirano senzibilisati društvo o problemima sa kojima se OSI suočavaju u našoj lokalnoj zajednici.

Uvod : Društvena svijest o položaju i potrebama osoba sa invaliditetom u našoj lokalnoj zajednici nije na zadovoljavajućem nivou iako je u posljednjih desetak godina formirano više nevladinih organizacija koje okupljaju osobe sa invaliditetom, članove njihovih porodica i ljude dobre volje spremne da pomognu i ukažu na probleme sa kojima se suočavaju ove osjetljive društvene grupe. Pomaka u svijesti i savjesti šire javnosti ima ali ne željenih, i ne onih koje podstiču na akciju i donose promjene. Zato su osmišljeno, permanentno informisanje i edukacija šire javnosti preduslov bez koga se ne može sprovesti ni jedna konkretna akcija u ovoj oblasti.

Ciljevi predloženih mjera:

- 1. Podizanje svijesti, a zašto ne i savjesti svih ljudi i društvenih grupa u lokalnoj zajednici o položaju, potrebama i pravima OSI**
Njihovo implementiranje u propise lokalne zajednice

Mjere :

- 1. Obezbijediti mogućnost za edukaciju zaposlenih u lokalnoj upravi i svim javnim institucijama radi uklanjanja predrasuda i lakše komunikacije**
- 2. Edukacija mladih od predškolskog uzrasta do završetka osnovne škole o OSI. Inkluzivno obrazovanje koje se već dvije godine sprovodi u našim školama je jedan od načina da se ukorijenjeni stereotipi i predrasude prevaziđu**
- 3. Edukacija, treninzi za prosvjetne radnike od vaspitača u vrtićima do profesora u osnovnim i srednjim školama- o radu sa djecom sa posebnim potrebama različitih oblika invaliditeta, praćenje njihovih rezultata, usavršavanje nastavnih metoda**
- 4. Informisanje putem brošura, kataloga, elektronskim putem na sajtu, izrada materijala na brajevom pismu za zvanične sastanke**
- 5. Veće uključivanje medija, prije svega javnog servisa u promovisanje pozitivnih zakonskih propisa o pravima OSI. Pravovremeno i istinito informisanje o aktuelnim pitanjima i problemima ovih lica**
- 6. Organizovanj kampanja, okruglih stolova, tematskih sastanaka – tribina, seminara o i za OSI i članove njihovih porodica**
- 7. Formiranje zajedničkog sajta za OSI**
- 8. Permanentna razmjena informacija i saradnja predstavnika lokalne uprave i organizacija OSI**
- 9. Saradnja sa srodnim organizacijama na lokalnom, nacionalnom i međudržavnom nivou**
- 10. Pri donošenju lokalnih planova, odluka i mjera voditi računa o pravima OSI i obavezno ih implementirati u ove dokumente**
- 11. Formiranje opštinske službe za OSI koja bi pružala informacije i pomagala invalidnim licima i njihovim porodicama.**

Nosioci aktivnosti : OOSI, opštinska uprava, lokalni mediji

Partneri : Skupština Opštine, javna preduzeća i ustanove, škole, republički mediji, druge NVO, donatori
Sredstva: iz budžeta Opštine i donacije.

Potrebe	Postojeci resursi	Rjesenja/mjere	Vremenski rok	Odgovorni subjekti	Izvori finansiranja
1	2	3	4	5	6
Stalno informisanje zaposlenih u lokalnoj upravi, javnim institucijama i u priv.sektoru o pravima i mogućnostima OSI	Znanje unutar OOSI, Stručnjaci u ovoj oblasti	Kontinuirano održavanje seminara za zaposlene u lokalnoj upravi, javnim institucijama i privatnom sektoru radi uklanjanja predrasuda o OSI	Kontinuirano	Opština, OOSI	Opština i donatori
Izrada brošura, kataloga, lifleta i publikacija o pravima i resursima koje opština pruža građanima sa invaliditetom	OOSI, opštinske službe	Izraditi brošure i kataloge o resursima koje opština pruža za OSI u adekvatnim formatima (brajevo pismo, zvučni formati)	Kontinuirano	Opština i OOSI	Opština i donatori

Opština treba da finansira emisije na lokalnim medijima koje utiču na podizanje svijesti o OSI	Lokalne Radio stanice, Novske novine, Privatne radio stanice(More, Delfin, Jadran)	Finansijski i na dr. načinepodstaći redovne rubrike i emisije posvećene životu i mogućnostima i preprekama na koje nailaze OSI	Kontinuirano	Opština i lokalni mediji i NVO	Opština i nadležna ministarstva, donatori, RTV HN
Podizanje svijesti mladih od predškolskog uzrasta do završetka osn.šk.o OSI i potrebi inkl.obr. kako bi se prevazilazili stereotipi i predrasude u najranijem dobu	Organizacije OSI, Vaspitno obrazovni kadar, Opština	U sklopu građanskog obrazovanja i kroz redovni program djeci ukazivati na jednakost prava, izjednačavanje mogućnosti i potencijale OSI	Kontinuirano	Opština, OOSI i pedagoško psihološke te nastavno obrazovne službe u školama i vrtićima	
Podizanje svijesti nastavnika i vaspitača te pedagoško psiholoških službi u vrtićima i školama o pravima OSI	Znanje OOSI, Stručnjaci	Treninzi za prosvjetne radnike, vaspitače i ostale zaposlene u školama o odnosu prema OSI zasnovanom na jednakim pravima	Kontinuirano	OOSI , Opština, zaposleni u školama i vrtićima	Opština, NVO, nadležna ministarstva, donatori
Podizanje nivoa svijesti šire javnosti o OSI i njihovih porodica o pravima i	Znanje OOSI, Stručnjaci	Organizovanje kampanje, okruglih stolova, tematskih sastanaka-tribina,eseminara o i za OSI i njihove porodice	Kontinuirano	Opština i OOSI	Opština, nadležna ministarstva, donatori i NVO

mogućnostima OSI					
Informacije namijenjene OSI i o OSI uključiti u sadržaj opštinskog sajta	Opština ima svoj sajt	Objavljivanje svih materijala i informacija koje se tiču OSI u elektronskom obliku u dijelu opštinskog sajta	Od 2010 kontinuirano	Opština i OOSI	Opština, nadležna ministarstva, donatori i NVO
Opštinska služba sa zadatkom da obuhvati sve bitne informacije o OSI u jedinstvenoj bazi podataka, pruža informacije u dostupnim formatima i usmjerava OSI i njihove porodice prema odg.službama, vodi evidenciju o OSI	Sekretarijat za društvene djelatnosti	Formiranje opštinske službe za OSI	2010.godina	Opština, OOSI	Opština,donator
Aktiviranje i finansiranje rada Savjeta za brigu o OSI koji će ujedno imati ulogu u	Savjet je konstituisan 2004.g.	Obezbijediti finansijska sredstva i ostale potrebne preduoslove za rad opštinskog savjeta za brigu o OSI	Kontinuirano	Opština, OOSI	Opština, donatori

praćenju i evaluaciji LPAI Otvoriti psihološko pravno savjetovalište na opštinskom nivou za OSI Podizanje svijesti zakonodavne opštinske vlasti o neophodnosti uključivanja invalidnosti u redovno odlučivanje na opštinskom nivou	Stručnjaci	Formirati psihološko pravni tim, obezbijediti prostor i uslove za rad	Kontinuirano	Opština, Stručnjaci, OOSI	Opština, Dom zdravlja
	Donosioci odluka na opštinskom nivou	Obuka odgovornih i rukovodećih opštinskih kadrova o pravima OSI	Kontinuirano	Opština, Rukovodstvo opštine,OOSI, Ministarstva, Zajednica opština	Opština, zajednica opština, Ministarstva.

MJERE KOJE SE MOGU LAKO I BRZO SPROVESTI:

- 1. Objavljivanje svih materijala i informacija koje se tiču OSI u elektronskom obliku u dijelu opštinskog sajta**
- 2. Obezbijediti finansijska sredstva i ostale potrebne preduslove za rad opštinskog Savjeta za brigu o OSI**
- 3. Finansijski i na druge načine podstaći redovne rubrike i emisije posvećene postignućima, životu, mogućnostima i preprekama na koje nailaze OSI**
- 4. Formiranje opštinske službe (referata) za OSI**

PRAVILO 2 . MEDICINSKA NJEGA

CILJ: Opština treba aktivno doprinositi da osobe sa invaliditetom dobiju efikasnu medicinsku njegu.

UVOD

Opština Herceg Novi predstavlja u Crnoj Gori sredinu sa visokom zastupljenoscu medicinskih profesionalaca u opstoj populaciji jer se na njenoj teritoriji nalaze dva centra za rehabilitaciju, nekadasnja Vojna bolnica Meljine i Dom Zdravlja.

U zadnje vrijeme otvoreno je i nekoliko privatnih ordinacija razlicite specijalnosti. Postoji veliki broj apoteka kao i stomatoloskih ordinacija. U Domu Zdravlja funkcionise Razvojno Savjetovaliste sa dodatno edukovanim timom koji vrsi rano otkrivanje i ranu rehabilitaciju te pracenje rizicne novorodjencadi u cilju prevencije nastajanja invalidnosti. Lokalna organizacija roditelja djece sa razvojnim smetnjama ima programe rane stimulacije djece sa razvojnim smetnjama i podrške roditeljima.

Iako su učinjeni određeni pomaci na prevenciji i tretmanu invalidnosti kod djece i omladine ipak generalno gledano osobe sa invaliditetom u Hercegu Novom nemaju iste mogućnosti da pristupe redovnom liječenju kao drugi građani. Razlog za ovakvo stanje treba tražiti u fizičkoj nepristupačnosti objekata za pružanje medicinskog zbrinjavanja i kancelarijama Fonda za zdravstveno osiguranje kao i u nedovoljnoj svijesti medicinskog osoblja kada su u pitanju specifičnosti potreba osoba sa invaliditetom. Osobama sa najtežim stepenom invalidnosti koje same ili uz pomoć svojih najbližih ne mogu svakodnevno da ostvaruju medicinsku zaštitu i njegu van svojih domova nije na raspolaganju odgovarajuća patronažna služba, kako je to najnovijom regulativom primarne zdravstvene zaštite predviđeno.

Programi prevencije i ranog otkrivanja najčešćih oboljenja ostvaruju se uglavnom od strane Doma Zdravlja i do sada opština nije imala udjela u njihovom kreiranju, sprovođenju, promovisanju i nadgledanju.

Spisak potreba, resursa i potrebnih mjera za unapredjenje

Potrebe	Postojeci resursi	Rjesenja/mjere	Vremenski rok	Odgovorni subjekti	Izvori finansiranja
Baza podataka o osiguranicima koji imaju odredjeni invaliditet	Dom Zdravlja Fond za zdravstveno	Opštinski Registar osoba sa invaliditetom	2013	Opština	Opštinski budget

	osiguranje Opština OOSI	PIO CSR		Dom Zdravlja Fond za zdravstveno osiguranje Opština OOSI	
Ginekološki sto prilagodjen potrebama žena sa invaliditetom	Dom Zdravlja Porodiliste Privatne ginekološke ordinacije Ministarstvo zdravlja Fond za zdravstveno osiguranje	Kupovina jednog specijalnog stola za ginekološki pregled i njegova instalacija u pristupačnu ginekološku ambulantu Dogovor između Doma Zdravlja i određene ordinacije o načinu saradnje	2010.g.	Opština Doma zdravlja Porodiliste Privatne ginekološke ordinacije	Opština i donatori
Rješavanje arhitektonskih barijera unutar Doma Zdravlja sa posebnim akcentom na prilaz kancelarijama Fonda za zdravstveno osiguranje			2012 g.	Opština Dom Zdravlja	Opština i donatori
Opštinski fond za OSI za pokrivanje opravdanih troškova liječenja kao i	Dom Zdravlja	Formiranje mješovite Komisije za odobravanje finansijske	2010 g.	Fond za zdravstveno osiguranje	Opština i donatori

nabavke lijekova, pomagala i sanitetskog materijala koji nisu u okviru osnovnih prava osiguranika	Fond za zdravstveno osiguranje Opština Centar za socijalni rad	pomoci iz sredstava Fonda. Članovi Komisije su predstavnici Doma Zdravlja, Fond za zdravstveno osiguranje, Opštine Centra za socijalni rad i OSI		CSR Dom Zdravlja Opština OOSI	
---	--	---	--	--	--

Mjere koje su jeftine i lake za primjenu:

1. Opštinski fond za pokrivanje opravdanih troškova liječenja kao i nabavke lijekova, pomagala i sanitetskog materijala koji nisu u okviru osnovnih prava osiguranika
2. Baza podataka o osiguranicima koji imaju status lica sa invaliditetom

PRAVILO 3. REHABILITACIJA

CILJ: Država treba da obezbijedi pružanje usluga rehabilitacije osobama sa invaliditetom kako bi one mogle dostići optimalni nivo nezavisnosti i funkcionisanja

UVOD

Herceg Novi je opština poznata po tri punkta za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju na svojoj teritoriji (Institut “Dr Simo Milosevic”, Odjeljenje fizikalne medicine i rehabilitacije pri VB Meljine, Centar za odmor i rekreaciju penzionera i invalida u Igalu) a u zadnje vrijeme je u formiranju i fizikalna terapija pri Domu Zdravlja. To je ujedno opština sa najvećom koncentracijom fizioterapeuta u državi. Ne nedostaje ni ostalog kadra koji je neophodan za dobro funkcionisanje rehabilitacionih programa (fizijatri, defektolozi, psiholozi, radni terapeuti, ORL specijalisti, oftalmolozi itd).

Gradjani Herceg-Novog imaju besplatan pristup uslugama fizikalne medicine i rehabilitacije u skladu sa vazecom legislativom u ovoj oblasti na istom nivou kao i gradjani drugih sredina u zemlji. Jedina prednost sastoji se u tome sto, ukoliko to mogu, imaju olaksano liječenje i rehabilitaciju o svom trošku jer nemaju potrebu da placaju poseban smjestaj a i troškovi putovanja su im minimalni.

Opština bi u saradnji sa ustanovama za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju kao i postojećim resursima (NVO, privatni sektor, sportsko-rekreativni , kulturno-umjetnicki i ostali sadržaji u gradu) mogla relativno lako kreirati bazicne programe rehabilitacije za svoje gradjane.

Potrebe, postojeći resursi i prijedlozi mjera

Potrebe	Postojeći resursi	Rjesenja/mjere	Vremenski rok	Odgovorni subjekti	Izvori finansiranja
Formiranje baze podataka o OSI kojima je neophodna fizikalna terapija i rehabilitacija	Dom Zdravlja OOSI CSR Fond za zdravstveno osiguranje PIO	Formiranje opštinskog registra o OSI	2010	Opština Dom Zdravlja OOSI CSR Fond za zdravstveno osiguranje , PIO	Opština
Programi rehabilitacije za različite grupe osoba sa	Institut „Dr Simo Milosevic“	Oformiti Radne grupe za kreiranje programa	2010-2015	Opština	Opština i

invaliditetom	OOSI Dom Zdravlja Privatni sektor? Biro za zaposljavanje?	rehabilitacije za razlicite grupe osoba sa invaliditetom			donatori
Stalno informisanje putem brošura	Opstinska sluzba informisanja Opstinski site	Izraditi brošure i kataloge o mogucnostima ukljucivanja u programe rehabilitacije	2010. – 2015.g.	Opština i OOSI	Opština i donatori

Mjere koje su jeftine i lake za sprovođenje:

1. Formiranje baze podataka o građanima/građankama sa invaliditetom kojima je neophodna fizikalna terapija i rehabilitacija

PRAVILO 4. SERVISI PODRŠKE

CILJ:

Opština treba da obezbijedi razvoj i snabdijevanje službi za podršku, uključujući pomagala za OSI, kako bi ima pomogla da povećaju nivo svoje nezavisnosti u svakodnevnom životu i ostvare svoja prava.

Uvod : U Herceg Novom su nedovoljno razvijene mješovite servisne usluge za osobe sa invaliditetom. Još uvijek nisu sistemski obezbijedene službe podrške kako bi se povećao nivo samostalnosti OSI u svakodnevnom životu (dnevni centar za djecu i omladinu , personalna asistencija, asistencija u nastavi, služba prevodilaca za gestovni jezik, prilagođen prevoz za OSI.)

Ne postoje informacije na brajevom pismu.

Nemamo primjera da se u Herceg Novom koriste psi vodiči za osobe sa oštećenjem vida ili psi pomagači za osobe sa motoričkim smetnjama.

Postoji služba gerontodomaćica pri Zavodu za zapošljavanje Crne Gore- Birou rada Herceg Novog, ali se u vrlo malom broju slučajeva one usmjeravaju u domaćinstva OSI, većinom opslužuju domaćinstva starih i iznemoglih lica.

Organizacije OSI su u okviru svojih aktivnosti formirale neke vrste servisa podrške kao što je „Igračkoteka“ u organizaciji „Sunčev zrak“ ili asistenti u nastavi u okviru organizacije „Nova šansa u Novom“.

. Da bi ovakvi servisi bili na usluzi svim OSI u Herceg Novom neophodna je značajnija pomoć lokalne samouprave .

Službe za podršku su odgovorne za povećanje nivoa samostalnosti OSI i glavna su poluga za ostvarivanje njihovih prava.

Potrebe	Postojeci resursi	Rjesenja/mjere	Vremenski rok	Odgovorni subjekti	Izvori finansiranja
Korištenje usluga službe za OSI u opštini	Strategija za OSI vlade Crne Gore, Sekretarijat za društ.djelat.u opštini, Savjet za brigu o OSI	Oformiti kancelariju za OSI pri Sekretarijatu za opšte djelatnost U okviru kanc	2010.godina	Opština i NVO koje se bave sa OSI	Opština, donatori, i NVO
Personalna asistencija za OSI	Iskustva projekata asistenta u nastavi CSR, Biro za zapošljavanje, Sekr.za društ.djel.	Pilotirati projekat pers.asist.kroz saradnju CSR, Biroa zapošlj. HN i OOSI	2010.-2011. godina	Opština, Ministarstvo rada i soc. staranja, NVO sektor	Opština, nadležno ministarstvo i donatori
Asistent u nastavi	-Mobilni tim -Asistent u nastavi -Strategija Vlade Projekat NVO	-Prosirenje mobilnog tima -Povecati broj asistenata	2010.-2011. godina	Ministarstvo prosvete i nauke, NVO sektor,	Nadležno ministarstvo, opština i NVO

	“Nova Šansa u Novom”	-Izmjene i dopune zakonske regulative		Opština	
Dnevni centar za djecu i mlade	-Lokacija -NVO sektor -glavni projekat -protokol -stručni kadar -kordinator za gradnju DC	Izgraditi	2010-2012 godina	Opština, nadležna ministarstva i NVO sektor	Nadlezna ministarstva, Opština, NVO sektor i donatori
Dnevni centar za odrasle	Centar za soc. rad Visoka škola sestrinstva Kraljica Jelena-Igalo	Lokacija i izgradnja, ili renoviranje "postojećeg objekta"	2010-2014 godine	Opština, nadležna ministarstva i NVO sektor	Nadlezna ministarstva, Opština, NVO sektor i donatori
Radionice i servisi za pomagala	Postojeca pomagala	Formiranje I organizovanje radionica, projekt	2010. godina	Opština , NVO sektor i biro rada	Nadlezna ministarstva, Opština, NVO sektor i donatori
Specijalizovani prevoz		U okviru voznog parka DC ili Opština nabaviti adaptirana vozila i staviti ih na raspolaganje OSI	2012. godina	Opština , NVO sector	Nadlezna ministarstva, Opština, NVO sektor i donatori
Patronažna					

služba	Dom zdravlja	Fizikalna terapija njegovateljice	2010. godina	Ministarstvo zdravlja-Dom zdravlja Herceg Novi	Nadlezna ministarstva, Opština, NVO sektor i donatori
Tumač za gestovni jezik	Blizina Zavoda za rehab.osoba sa smetnjama sluha I govora u Kotoru	Org.obuku za dva tumača za gestovni govor	2010.godina	Opština	

Mjere koje se mogu brzo I lako sprovesti:

1. Nabaviti jedno adaptirano vozilo za prvoz osoba u kolicima
2. Podržati projekte OOSI I preduzetnika za osnivanje radionica za opravku pomagala
3. Povećati broj asistenata u nastavi za djecu sa invaliditetom koja pohađaju redovni vaspitno obrazovni program po Inkluzivnom modelu, tj. Nastaviti sa modelom dobre prakse između Opštine I NVO “Nova šansa u Novom”

P R A V I L O br. 5 PRISTUPAČNOST

CILj:

Politika lokalne vlasti u oblasti invalidnosti mora imati dugoročne ciljeve koji počivaju na tome da OSI trebaju imati ista prava kao ostali građani. U skladu sa tim treba da prizna opšti značaj pristupačnosti u procesu izjednačavanja mogućnosti za OSI. Pristupačnost je prvo pravilo ciljnih područja UN Standardnih pravila za izjednačavanje mogućnosti jer ono obezbjeđuje uslove da se ostvare ciljevi u svim ostalim područjima života OSI (skolovanje, zaposljavanje, kulturni i vjerski život, sport i rekreacija, porodični život itd).Lokalne vlasti trebaju osigurati pristup životnom izgrađenom okruženju zatvorenog i otvorenog tipa tj. primjeniti univerzalni dizajn u uređenju prostora i tako obezbjediti neprekinuti lanac kretanja za OSI. Donosioci odluka na lokalnom nivou treba da istovremeno vode računa da informacije i telekomunikacije od javnog interesa budu dostupne OSI.

UVOD:

Pristup okolini – okruženju, informacijama, komunikacijama, javnom prevozu je nedovoljna u našoj opštini, a to je uslov primjene svih novih pristupa koji zagovaraju uključivanje osoba sa invaliditetom (u daljem tekstu OSI) kao ravnopravnih građana. To je ključna oblast u stvaranju uslova za jednako učešće

OSI u svim sferama života. Iako je učinjen mali pomak u pristupačnosti u zadnjih par godina to nije dovoljno za samostalan život OSI u Opštini Herceg Novi. Još uvijek nije fizički pristupačna niti jedna preškolska, osnovna i srednja škola i više škole. Sama zgrada Opštine nije pristupačna a tako ni javne ustanove. Dom zdravlja je djelimično pristupačan. Nepristupačan je i javni prevoz. Informacije nisu dostupne za slijepa lica (Brajevo pismo) a za gluha lica u opštini i drugim javnim ustanovama ne postoji niti jedan stalno zaposlen tumač gestovnog govora. Sve medijske kuće u Herceg Novom su arhitektonski, komunikacijski i informaciono nepristupačne za OSI.

Da bi se u narednom periodu ostvario napredak neophodno je primijeniti slijedeće:

Potrebe	Postojeći resursi	Rjesenja/mjere	Vremenski rok	Odgovorni subjekti	Izvori finansiranja
<p>Primenjivati i razvijati standarde pristupačnosti i koncepte univerzalnog dizajna izgrađenog okruženja i obezbjediti neprekinuti lanac kretanja OSI u opštini Herceg-Novi</p> <p>tj. nesmetani pristup:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mjestu stanovanja OSI (pristup i unutrašnjost) 	<ul style="list-style-type: none"> • Pravilnik o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti. ("Sl. list Crne Gore", br. 10/09 od 10.02.2009) • Strategija za integraciju osoba sa 	<ul style="list-style-type: none"> • Donijeti odluku da javni objekti i javne površine kao i poslovni prostori, za koje mišljenje i dozvolu za izgradnju izdaju opštinski sekretarijati, moraju biti pristupačni za OSI. • Opština treba da ima plan uspostavljanja okruženja zatvorenog i otvorenog prostora pristupačno OSI primjenom Univerzalnog dizajna, izbjegavajući stvaranje novih 	<ul style="list-style-type: none"> • Donijeti odluku 2010.god • Opštinski plan 2010.- 2012.god • Nadzor radne grupe Kontinuirano • Igraditi kose rampe 2010.- 2012.god • Obezbjediti adekvatnu 	<ul style="list-style-type: none"> • Opština • Javna preduzeća i ustanove • Radna grupa za pristupačnost 	<ul style="list-style-type: none"> • Opština • Javna preduzeća i ustanove • Donatori • Privatni biznis sektor

<ul style="list-style-type: none"> - Svim stambenim zgradama - Zdrastvenim ustanovama - Radnom mjestu - Privatnim i javnim turističkim objektima - Javnim ustanovama (Sud,Pošte,Opština,Banke, Centar za soc-rad HN, itd - Ustanove za obrazovanje (preškolske,osnovne,sredn i više škole) - Trgovackim objektima - Javnom i privatnom prevo - Ulicama - Šetalištu - Parkovima - Plažama - Javnim WC - Javnim tuš kabinama - Telefonskim govornicama - Bankomatima - Parking mjesta za OSI - Kulturno umjetničkim sadržajima - Vjerskim objektima - Sportsko rekreativnim obj - Itd..... 	<ul style="list-style-type: none"> invaliditetom u Crnoj Gori. • Prostorni plan opštine u kojem se spominje pristupacnost,ali ne bavi se detaljima Univerzalnog dizajna • Program soc-ekonomskog razvoj Opštine HN • OOSI • Sekretarijat za urbanizam i građevinarstvo • Arhikteta ili planer edukovan za Univerzalni dizajn • Radna grupa za pracenje pristupacnosti • Agencija za izgradnju i razvoj HN • Sekretarijat za stambeno komunalne poslove i zaštitu životne sredine 	<p>prepreka i arhiktetonskih barijera.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kontinuirani nadzor od strane Opštinske radne grupe za praćenje pristupacnosti fizicke okoline zatvorenog i otvorenog prostora koja se sastoji od arhitekata ili planera,opštinskih službenika i OSI. • Igraditi kose rampe na javnim površinama za kretanje OSI,a prioriteto na ulazu u Gradjanski biro opštine. • Obezbjediti adekvatnu pristupacnost uslugama javnih ustanova (Sud,CSR,sve službe Doma zdravlja, Gradjanski biro Opštine,bar jednu osnovnu školu i Srednjoškolski centar, Dvorana Park,Biro za zapošljavanje,Manastir Savina,PIO,Biblioteka, Radnicki Univerzitet,Plaže,javne wc,telef.govornice,bankomate, Parking mjesta za OSI,ltd..... 	<p>pristupacnost uslugama javnih ustanovama 2010.- 2014.god</p>		
<p>Rekonstrukcija neadekvatnih pristupa u lokalnoj zajednici</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pravilnik o o bližim uslovima i načinu prilago -đavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Donijeti opštinsku odluku o stalnom uklanjanju postojećih neadekvatnih pristupa za OSI na javnim površinama, saobraćajnim komunikacijama, javnim objektima, kao i stambenim objektima,pretvoriti u 	<ul style="list-style-type: none"> • Donijeti opštinsku odluku 2010.god • Uklanjanje postojećih neadekvatnih pristupa 	<ul style="list-style-type: none"> • Opština • Radna grupa za pristupacnost 	<ul style="list-style-type: none"> • Opština

	("Sl. list Crne Gore", br. 10/09 od 10.02.2009) • Strategija za integraciju osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori.	adekvatne pristupe. • Prekršioci odluke snose sankcije.	Kontinuirano		
Pristupacnost javnog prevoza i parking mjesta za OSI	• Agencije za upravljanje javnim parkiralištima i garažama na teritoriji Opštine Herceg Novi d.o.o. Herceg Novi donosi: Pravilnik o korišćenju parking mjesta za lica sa posebnim potrebama (Službeni list RCG br.18/06)	• Izmijeniti opštinske propise iz oblasti javnog i privatnog prevoza kako bi se predvidjela obaveza obezbjeđivanja pristupačnosti prevozu i saobraćajne infrastrukture za OSI, • Izvršiti izmjenu i dopunu pravilnika o korišćenju parking mjesta za lica sa posebnim potrebama ili doneti novi pravilnik o korišćenju parking mjesta za OSI. • Obilježiti parking mjesta za OSI	• 2010.god	• Opština • Agencija za upravljanje javnim parkiralištima i garažama na teritoriji opštine Herceg Novi	• Opština
Nabavka niskopodnih autobusa i adaptiranog kombija za OSI		• Opštinskim propisima i odlukama o javnom i privatnom prevozu obavezati prevoznike o nabavci nisko podnog autobusa i adaptiranog kombija za OSI	2010.god	• Opština	
Redovno uklanjanje nepropisno parkiranih vozila na trotoarima i obilježenim parking mjestima za OSI	• Zakon o bezbjednosti saobraćaja na putevima (Službeni list RCG Br.72/2005 od 1.12.2005.god)	• Svakodnevno sankcionisati nepropisno parkirana i ostavljena vozila na trotoarima i parking mjestima za OSI • Službeno lice (policajac) da poštuje i postupa po Zakonu o bezbjednosti saobraćaja na	• Kontinuirano	• Uprava policije podružna jedinica Herceg Novi • Agencija za upravljanje javnim parkiralištima i garažama na	

	<ul style="list-style-type: none"> • Uprava policije podružna jedinica HN i Agencija za upravljanje javnim parkiralištima i garažama na teritoriji Opštine HN sklopili su: Ugovor o zajedničkom radu na premještanju nepropisnih parkiranih i ostavljenih vozila • Opština 	<p>putevima i da profesionalno vrši svoju dužnost na dijelu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Agencija za upravljanje javnim parkiralištima i garažama da omogući 12.mjeseci specijalno vozilo Pauk u ispravnom stanju kako bi se u svakom trenutku moglo izvršiti premještanje nepropisnih parkiranih i ostavljenih vozila na trotoarima i parking mjestima za OSI 		<p>teritoriji Opštine Herceg Novog</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opština 	
Konsultovati NVO OSI i edukovane OSI o pristupačnosti na svim nivoima	<ul style="list-style-type: none"> • NVO OSI • Edukovane OSI • Predsjednik opštine • Glavni administrator opštine • Opštinski sekretarijati • Radna grupa za pristupačnost 	<ul style="list-style-type: none"> • Kontinuirana saradnja i partnerski odnos između NVO OSI, edukovanih OSI, Predsjednika opštine, glavnog administratora opštine, opštinski sekretarijata i radne grupe za pristupačnost. • Predsjednik opštine imenuje (izabere) 5. članova (OSI, planer ili arhitekta, komunalna policija i građevinska inspekcija, savjetnik za saobraćaj u opštini) koji će činiti radnu grupu za pristupačnost i verifikovati radnu grupu za pristupačnost • Odrediti honorare za 5. članova radne grupe za pristupačnost 	<ul style="list-style-type: none"> • Kontinuirana saradnja između NVO OSI, edukovanih OSI, Predsjednika opštine, glavnog administratora opštine, opštinski sekretarijata i radne grupe za pristupačnost 2010.-2015.god • Predsjednik opštine imenuje i verifikuje članove radne grupe 2010.god 	<ul style="list-style-type: none"> • Predsjednik Opštine • Glavni administrator opštine • Opštinski sekretarijati • Radna grupa za pristupačnost 	<ul style="list-style-type: none"> • Opština
Omogućiti pristup informacijama, štampanim i elektronskim		<ul style="list-style-type: none"> • Realizovati biblioteku za osobe sa senzornim oštećenjima tako što će se obezbijediti bar 	2010 – 2011.god	<ul style="list-style-type: none"> • Opština • Biblioteka HN 	<ul style="list-style-type: none"> • Opština

medijama osobama sa senzornim oštećenjima		2.racunara sa programom (serverom) unreader u biblioteci HN		• OOSI	
Opština i druge javne ustanove treba da omoguće dostupnim informacije koje pruža građanima OSI	<ul style="list-style-type: none"> • Opština • Sve javne ustanove 	<ul style="list-style-type: none"> • Obučiti Opštinske službenike i službenike svih javnih ustanova bontonom za komunikaciju sa OSI. • U Opštini i svim javnim ustanovama omoguci slijedeće usluge: <ul style="list-style-type: none"> - tumaca za gestovni govor, koji bi pružao usluge komunikacijama i informacijama - usluge informacijama i komunikacijama na Brajevom pismu i Audio formatu - Informacije u elektronskom formatu 	<ul style="list-style-type: none"> • Obuciti službenike i organizovati seminare 2010 – 2011.god • Omoguciti u opštini i svim javnim ustanovama usluge za komunikaciju i informaciju 2011 – 2013.god 	<ul style="list-style-type: none"> • Opština • Javne ustanove 	<ul style="list-style-type: none"> • Opština • Javne ustanove • Donatori

SPISAK MJERA KOJE SU JEFTINE I MOGU SE BRZO REALIZOVATI:

1. Imenovati i verifikovati članove radne grupe za pristupačnost.
2. Izgraditi kosu rampu na ulazu/izlazu Gradjanskog biroa opštine.
3. Izgraditi kosu rampu na ulazu/izlazu u Dvoranu Park.
4. Obilježiti parking mjesta za OSI ispred CSR HN, Doma zdravlja, opštine, pošte u HN, duž centralne saobraćajnice u gradu (ul.Njegoševa), ispred svih tržnih centara, Uprave policije -podružna jedinica HN i u sklopu javnih parkinga.

5. Izvršiti izmjene i dopune Pravilnika o korišćenju parking mjesta za lica sa posebnim potrebama ili doneti novi pravilnik o korišćenju parking mjesta za OSI.
6. Donijeti odluku da javni objekti i javne površine kao i poslovni prostori, za koje mišljenje i dozvolu za izgradnju izdaju opštinski sekretarijati, moraju biti pristupačni za OSI.
7. Izmijeniti opštinske propise iz oblasti javnog i privatnog prevoza kako bi se predvidjela obaveza obezbeđivanja pristupačnosti vozilima javnog prevoza i saobraćajnim infrastrukturama za OSI.
8. Opštinskim propisima i odlukama o javnom i privatnom prevozu obavezati prevoznike o nabavci niskopodnog autobusa i adaptiranog kombija za OSI.
9. Svakodnevno sankcionisati nepropisno parkirana i ostavljena vozila na trotoarima i parking mjestima za OSI.

STANDARDNO PRAVILO 6 – OBRAZOVANJE

CILJ: Opština treba da poštuje princip jednakih mogućnosti za primarno, sekundarno i tercijarno obrazovanje djece s invaliditetom, omladine i odraslih lica, integrisanih u zajedničko okruženje. Ona treba da obezbijedi obrazovanje OSI kao integralni dio obrazovnog sistema.

Jedno od osnovnih ljudskih prava je pravo na obrazovanje.

Vlasti se obavezuju da omoguće ostvarivanje ovog prava bez diskriminacije po bilo kom osnovu. Do najveće moguće mjere treba razviti ličnost, talenat i sposobnosti kod osoba sa invaliditetom. OSI imaju pravo na inkluzivno obrazovanje i posebne uslove školovanja.

Posebnu pažnju treba posvetiti i nastavnom osoblju u školama, u kojima su zastupljena i djeca sa razvojnim smetnjama.

UVOD

„LPAI za standardno pravilo- obrazovanje“ se pravi radi sveobuhvatnog, adekvatnog i pristupačnog uključenja djece sa posebnim obrazovnim potrebama u školski sistem, uz podršku i saradnju lokalne zajednice i resornog ministarstva, koji će zajedno inicirati uspostavljanje što kvalitetnijih uslova za izvođenje nastavno-obrazovnog procesa u predškolskom, osnovnom, srednjem i visokom obrazovanju.

Njegova svrha je da Herceg-Novi obezbijedi i podstiče kvalitetan i svestran razvoj sopstvenih resursa, kako bi djeci sa posebnim obrazovnim potrebama, koliko je to moguće, bilo obezbijeđeno obrazovanje na lokalnom nivou.

Od ovog plana imaće koristi društvo u cijelini, jer djeca sa posebnim obrazovnim potrebama dobijaju obrazovanje shodno svojim potencijalima, a nakon toga ostvaruju pravo na određeni vid socijalne zaštite i na zapošljavanje, prema svojim određenim predispozicijama i sposobnostima.

Na ovaj način društvo pokazuje, da mu je stalo da zajednica ima što više zadovoljne djece, njihovih roditelja i nastavnog osoblja, koji zajedno definišu nediskriminaciju djece sa posebnim obrazovnim potrebama i njihovo uključivanje u život grada.

Stvaranjem takvih uslova primjenjujući međunarodne standarde, Herceg-Novi treba da postigne što bolje uslove kod nadležnih institucija za rješavanje problema djece sa posebnim obrazovnim potrebama.

Razlog za donošenje

Razlog za donošenje je obezbjeđivanje resursa radi poboljšavanja uslova za integrisanje OSI u lokalnu zajednicu, kroz projekte osmišljene da obezbijede jednake uslove u odnosu na ostale članove zajednice, za što kvalitetnije uslove života, obrazovanja i rada.

SITUACIONA ANALIZA-OPIS POSTOJEĆEG STANJA –OPŠTA SLIKA

Organizacija i struktura vaspitno-obrazovnog sistema u Herceg-Novom

Predškolsko obrazovanje na području opštine Herceg-Novi egzistira u JPU "Naša radost" Herceg-Novi sa četiri samostalna objekta na Savini, na Toploj, u Igalu i u Bjeloj kao i jedna vaspitna starija grupa od 5-6 godina u objektu JU OŠ "Ilija Kišić" Zelenika.

Projekat „Integracije djece sa posebnim obrazovnim potrebama u redovne grupe vrtića, počeo je 1999. godine u JPU „Naša radost „ Herceg-Novi i traje kontinuirano i dalje.

obrazovanjem obuhvaćene su četiri matične škole :

- JU OŠ "Milan Vuković" Herceg-Novi,
- JU OŠ „Dašo Pavičić" Herceg-Novi,
- JU OŠ „Ilija Kišić" Zelenika i
- JU OŠ „Orjenski bataljon" Bijela.

Školske 2003/04 godine tri osnovne škole sa područja opštine Herceg-Novi, po programu Ministarstva prosvjete i nauke, ulaze u proces inkluzivnog obrazovanja :

- JU OŠ "Milan Vuković" Herceg-Novi,
 - JU OŠ "Dašo Pavičić" Herceg-Novi,
 - JU OŠ "Orjenski bataljon" Bijela ,
- dok je četvrta škola JU OŠ "Ilija Kišić", ušla u reformu inkluzivnog obrazovanja školske 2004/05. godine.

U odnosu na prethodno stanje, kada je oblast usmjeravanja djece sa posebnim obrazovnim potrebama bila u isključivoj nadležnosti Ministarstva prosvjete i nauke Crne Gore, formiranjem Prvostepene komisije za usmjeravanje djece sa posebnim potrebama Opštine Herceg-Novi, koju je imenovao organ uprave nadležan za poslove prosvjete, stvara se baza podataka i identifikuju potrebe djece sa posebnim obrazovnim potrebama, na način što se donosi rješenje o vrsti obrazovnog programa i određen plan podrške koji je djetetu potreban, radi uključivanja u obrazovni proces.

Opština je svojim budžetom, predviđjela finansiranje rada Komisije za usmjeravanje djece sa posebnim potrebama .

Ministarstvo prosvjete i nauke formiralo je mobilne timove, koji se sastoje od defektologa raznih usmjerenja, psihologa i dr., a podijeljeni su po regijama Crne Gore.

Ipak sva djeca našeg grada koja imaju rješenje nadležnog organa o usmjeravanju, ne dobijaju stručnu pomoć članova mobilnog tima, pa je potrebno da nadležno Ministarstvo obezbijedi veću angažovanost mobilnih timova, kako bi svi dobili potrebnu pomoć stručnjaka.

Djeca sa najtežim oštećenjima (posebno sa kombinovanim fizičkim, intelektualnim i senzornim smetnjama), koja nijesu obuhvaćena školskim sistemom u našem gradu, nažalost i dalje će ostajati kod kuće, ili će odlaziti u institucije van svog grada, do izgradnje Dnevnog centra, koji treba da predstavlja alternativni oblik obrazovanja.

Nevladina organizacija NVO "Nova šansa u Novom", predstavlja roditelje djece sa poteškoćama u razvoju, koja u projektu obezbjeđuje potrebe angažovanja ličnog asistenta u nastavi za učenike JU OŠ "Milan Vuković" Herceg-Novi i JU OŠ "Orjenski bataljon" Bijela, dok i druge dvije škole kao i ustanova predškolskog obrazovanja iskazuju potrebe za angažovanje istih.

Jedan dio problema na koji škole nailaze u svom radu će se prevazići usvajanjem zakonske regulative, iz Strateškog plana za inkluzivno obrazovanje, usvojenog maja 2008. godine, gdje je predviđeno donošenje „Pravilnika o radu vaspitno-obrazovne ustanove u skladu sa inkluzivnim standardima (dostupnost, prostor, opremu, didaktički materijal, kadar i vremensku organizaciju rada ustanove, broj djece u grupi/odjeljenju, vođenje evidencije, evaluacija postignuća i sl.)“ sa rokom - 2009.godina.

Nosioci posla na izradi ovog Pravilnika su Ministarstvo prosvjete i nauke i Zavod za školstvo.

Istim planom je predviđeno usvajanje dokumenta o kriterijumima za standarde i akreditaciju za asistenta, volontere u nastavi u mreži za podršku, a nosioci posla su Zavod za školstvo, Univerzitet, Ministarstvo prosvjete i nauke, eksperti i stručni timovi, sa rokom - 2009.godina.

Predviđeno je takođe donošenje Zakona o znakovnom jeziku, a nosioci posla su Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja, Ministarstvo kulture, sporta i medija i Ministarstvo prosvjete i nauke sa rokom za donošenje isog - 2009.godina.

Potrebe	Postojeći resursi	Rješenja/	Vremenski	Odgovorni	Izvori
---------	-------------------	-----------	-----------	-----------	--------

		mjere	rok	subjekti	finansiranja
Osposobljavanje pristupa za ulaz u predškolski objekat (vrtić Igalu), sve osnovno-školske objekte (rampa) i srednjoškolsku ustanovu prilazna rampa i lift, ulaz u školske učionice i kabinete	Postoje prilazi sa dovoljno širokim vratima ali sa stepenicama. Stručnjaci opštinskih i državnih organa koji su prošli edukaciju iz univerzalnog dizajna, Projekat „Herceg Novi, grad bez barijera“, a za JU „OŠ Dašo Pavičić“ projekat Opštine za izgradnju zaobilaznice oko škole.	Izgraditi rampu u vrtiću u Igalu ,svim osnovnim školama, a u srednjoj školi prilaznu rampu i lift	1 godina za rampe 5 godina za lift	Sekretarijat za urbanizam i građevinarstvo Opštine HN i Ministarstvo prosvjete i nauke CG	7.500 ,00 €
Osposobljavanje toaleta za pristup korisnika invalidskih kolica u predškolskoj ustanovi u Igalu, u osnovnoj školi „Dašo Pavičić“ H.Novi i JU SMŠ“Ivan Goran Kovačić“ Herceg-Novi	Postojeći toaleti imaju mogućnost adaptacije	Adaptacija 2 toaleta JUOŠ Dašo Pavičić,1 toalet u vrtiću u Igalu i 2 toaleta u JU SMŠ“Ivan Goran Kovačić“ H.Novi	2 godine	Kao gore	7.500,00 €
Potrebe korišćenja prikladne tastature za rad na računaru osobama sa deformitetima ruku i oštećenjem vida u osnovnim školama u skladu sa inkluzivnim standardima	Klasični PC Specijalizovani servis za nabavke i izradu adaptacija	Adaptacija racunara za potrebe djeteta sa CP, kupovina racunara i softvera za slabovide osobe	1 godina	Ministarstvo prosvjete i nauke, Zavod za udžbenike CG	500-1000€

Da asistenti u nastavi za rad sa djecom sa posebnim potrebama posjeduju sertifikate	Nezaposleni prosvjetni radnici ,NVO „Nova šansa u Novom“,treneri Zavoda za školstvo	Organizova-ti edukacione seminare u školama	2009/10	Škole,Opština HN,Ministarstvo prosvjete i nauke	500,00 €
Potreba angažovanja asistenta u nastavi za učenike osnovnih škola	Izmjena Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece sa PP. NVO „Nova šansa u Novom“	Direktori škola da u dogovoru sa Zavodom za školstvo organizuju obuku i zapošljavaju asistentata u nastavi	Školsk 2009/10	Direktori škola, Opština HN, Ministarstvo prosvjete i nauke	Asistenti u nastavi X 250€ neto mjesečno + 50€
Nabavka didaktičkog materijala i opreme za nastavni predmet fizičko vaspitanje za djecu sa tjelesnim oštećenjima u osnovnim školama.	Gimnastička sala u JUOŠ „Milan Vuković“	Nabavka beskonačne trake, odgovarajućih medicinskih lopti, strunjača	Školska 2010/11	Direktor Škole, Opština HN, Ministarstvo prosvjete i nauke	850€
Potrebe za izgradnjom otvorenih sportskih terena za djecu sa posebnim potrebama	Postojeće igralište na otvorenom u JU OŠ“ Ilija Kišić“, Zelenika, donatori	Renoviranje i dovođenje u stanje adekvatne namjene	2010/15	Opština Herceg Novi, Ministarstvo prosvjete	20.000€
Učenici nemaju rješenja za usmjeravanje	Prvostepena komisija za usmjeravanje djece sa posebnim potrebama	Donijeti odgovarajuć rješenje	odmah	Pedagoško-psihološka služba škole ,roditelji	Budžet-ska linija”Izdaci za rad

opštinske komisije , a pohađaju nastavu u JU SMS”Ivan Goran Kovačić” Herceg- Novi	Opštine Herceg-Novi				Prvostepe-ne komisije Opštine Herceg-Novi
Angažovanje personalnog asistenta za dijete usmjereno po rješenju nadležnog organa Opštine Herceg-Novi	Nezaposleni sa Biroa rada HN, volonteri	Obuka i uključivanje ličnog asistenta	odmah	Opština, JPU “Naša radost“, HN	Jedan asistent X 250€ neto mjesečno + 50€
Adekvatan didaktički materijal, za djecu sa poteškoćama u razvoju u predškolskom sistemu.	Postojanje takvog materijala na tržištu	Nabavka potrebnog didaktičkog materijala	odmah	Opština, JPU “Naša radost“, HN	500€
Edukacija roditelja djece sa teškoćama u razvoju koja su obuhvaćena predškolskim ,osnovnim i srednjoškolskim sistemom ,radi pravovremene stimulacije i roditelja ostale djece	Treneri Zavoda za školstvo	Održati potrebne seminare	odmah	Opština HN, Pedagoško psihološka služba obrazovno- vaspitnih ustanova i njihovi rukovodeći organi	2.000,00 €
Uključivanje asistenta za učenje maternjeg	NVO“Mladi Romi“	Angažovati obučene osobe	odmah	Opština HN, Ministarstvo	Dva asistenta X

jezika za romsku populaciju obuhvaćenu predškolskim sistemom u inkluziji		romske populacije		prosvjete i nauke, JPU „Naša radost“	250€ neto mjesečno + 50€
--	--	-------------------	--	--------------------------------------	--------------------------

Mjere koje se lako mogu sprovesti, bez mnogo finansijskih sredstava:

- 1. Angažovanje asistenta u nastavi-volonteri, nezaposleni prosvjetni radnici.**
- 2. Volonteri -obučene osobe NVO“Mladi Romi“, za uključivanje asistenta za učenje maternjeg jezika za romsku populaciju, obuhvaćenu predškolskim sistemom u inkluziji.**
- 3. Usmjeravanje učenika srednje škole sa razvojnim smetnjama, na Prvostepenu komisiju za usmjeravanje djece sa posebnim potrebama Opštine Herceg-Novi.**
- 4. Projektna dokumentacija za izgradnju sportskog igrališta za djecu sa smetnjama u razvoju JU OŠ “Ilija Kišić“ Zelenika, od opštinske „Agencije za izgradnju grada“.**
- 5. Donošenje dokumenta o kriterijumima za standarde i akreditaciju za asistenta, volontere u nastavi u mreži za podršku, koji treba da uradi Zavod za školstvo, Univerzitet, Ministarstvo prosvjete i nauke, eksperti i stručni timovi .**
- 6. Nabavka adaptiranih PC računara za potrebe djeteta sa CP, kupovina računara i softvera za učenicu sa oštećenjem vida.**

ODLUKA O SARADNJI

Koalicija OOSI „Svjetlost” Herceg Novog i predstavnici lokalne samouprave su dogovorili da zajedno učestvuju u realizaciji projekta „Grad po mjeri čovjeka” te je u tom cilju sačinjena odluka broj: 01-1-1034/08. Od 16.12.2008.g. potpisana od strane predsjednika opštine Herceg Novi, g-dina Dejana Mandića.

Tom odlukom je data saglasnost za izradu LPAI.

REALIZACIJA I MONITORING

Monitoring treba da unaprijedi efikasnu primjenu mjera i pravila koje su definisane samim planom.

Monitoring i evaluaciju realizacije plana obavljaće Savjet za brigu o pitanjima lica sa invaliditetom.

Metode koje će se koristiti u ovom procesu prilagodiće se predviđenim aktivnostima na realizaciji ciljeva utvrđenih ovim dokumentom.

Monitoring podrazumijeva nadgledanje: progressa sprovođenja LPAI, pojedinačnih aktivnosti, promjena u određenim oblastima, donošenje godišnjih planova realizacije.

Dio sredstava za realizaciju ovog plana biće obezbijeden iz sredstava Budžeta Opštine H.Novi dok će ostala sredstva biti obezbijedena putem projekata, od strane donatora i putem sponzorstava.

Realizatori predviđenih aktivnosti koristiće upitnike, fokus grupe, intervjuje, liste evidencije, statističke podatke i druge metode koje će poslužiti da se na odgovarajući način prati i procjenjuje uspješnost realizacije aktivnosti.

Svim institucijama i organizacijama dostaviće se Lokalni plan akcije i biće pozvane da dostavljaju sve relevantne informacije iz oblasti svog djelovanja u skladu sa planiranim aktivnostima.

Sve informacije vezane za realizaciju Lokalnog plana akcije biće sakupljene u Savjetu za brigu o pitanjima vezanim za OSI koji će biti uspostavljen na početku realizacije LPAI. Nalazi evaluacije će poslužiti za revidiranje postavljenih ciljeva i aktivnosti i unaprjeđenje cijelog procesa.

Skraćenice korištene u tekstu:

- 1. LPAI – lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti**
- 2. OSI - osoba sa invaliditetom**
- 3. OOSI – organizacija osoba sa invaliditetom**
- 4. SP UN – standardna pravila ujedinjenih nacija**
- 5. AD – antidiskriminatorski**
- 6. NVO – nevladina organizacija**
- 7. PIO – penziono invalidsko osiguranje**
- 8. CSR – centar za socijalni rad**
- 9. VB – vojna bolnica**
- 10. JU – javna ustanova**